

ELS CRÍTICS

assaig
RAMON PLA I ARXÉ

Magnífica edició dels 'Pensaments' de Pascal (Clarmont d'Alvèrnia, 1623 - París, 1662), que facilita entendre la fascinació que ha exercit Pascal des que es publicaren 'Les provincianes' (1656-1657) i els 'Pensaments' (1670) fins avui.

Homenatge a Pascal

Pensaments i opuscles

BLAISE PASCAL

Traducció i edició a cura de Pere Lluís Font
Adesiara editorial, 2021
791 pàgines

El prestigi dels *Pensaments* de Pascal és molt comprensible, però també és molt sorprenent, perquè les dues obres cabdals de Pascal —*Les Provincianes* (1656-1657) i *Pensaments* (1670)— són apologies del cristianisme immerses en les polèmiques doctrinals del segle XVII. Com és, doncs, que n'hagin parlat personatges de conviccions, sensibilitats i èpoques tan diferents com Voltaire, D'Alembert, Rousseau, Chateaubriand, Baudelaire, Bergson o T. S. Eliot? Com a símptoma, Josep Pla va escriure que el pintor J. M. Sert tenia una “tendència a parlar sempre de Pascal i els seus *Pensaments* [...]”. Mai [diu Pla] no he sentit parlar de Pascal a canonges, bisbes, banquers, generals, etc. Quan Sert parlava de Pascal era una altra persona: un home de passió, de sensibilitat...” Val la pena, doncs, insistir en la pregunta: què hi ha als *Pensaments* que els fan tan atractius?

D'entrada, m'agradaria sintetitzar-ho en l'actitud amb què tractava els temes doctrinals. Pascal sembla encarar-los, sense esquivar-los, i a resoldre'ls —o intentar-ho— amb una intel·ligència i un *esprit de finesse* —ho diu així— notables. Segon, Pascal opta

gairebé sempre per integrar plantejaments que semblen contradictoris i fer-ho des d'una ortodòxia catòlica però, es diu a la *Introducció*, “fora de la subcultura eclesiàstica, a l'aire lliure de la cultura laica”. No tothom era així, perquè, diu, “la grandesa dels intel·lectuals és invisible als reis, als rics, als capitans”. Ell, però, no és d'aquests i creu que “L'home està fet visiblement per pensar. [...] I tot el seu deure és pensar com cal”. I, en tercer lloc, i molt especialment, Pascal fascina pel seu estil. Brillant i implacable.

El primer amb què es trobarà el lector és amb una reflexió sobre el tipus de pensament que li sembla més pertinent perquè és més integrador i més complet. No es difícil imaginar que molts oposaven el pensament científic al religiós. Pascal —un científic de primer nivell— no els considera excloents. Més encara, com diu Pere Lluís Font, “no hi ha res en els *Pensaments* que posi en qüestió la idea d'una ciència [...] emancipada no solament de la teologia, sinó també de la metafísica (i, per tant, religiosament i metafísicament neutra)”, creu que “la ciència no té el monopoli de l'ús legítim de la raó” i valora el pensament

Blaise Pascal

l'ateisme". I precisa: "No coneixem Déu sinó per Jesucrist". Certament costa accedir a una comprensió ordenada del seu ideari —ni permet una lectura còmoda i lleugera—, perquè els *Pensaments* són, només, els apunts que va fer Pascal per al llibre que estava preparant i que no va poder acabar.

L'altra i definitiva raó de la fascinació que crea Pascal és l'estil, amb expressions potentíssimes que no ornamenten el discurs —"La verdadera eloqüència es riu de l'eloqüència, [...] la verdadera moral es riu de la moral"— sinó que el sintetitzen. En això, Pascal és excepcional. L'edició dels *Pensaments* que ha fet Pere Lluís Font és esplèndida: per la *Introducció* —tota una immersió en qüestions textuals—, per la traducció que manté la vida que hi ha en l'estil de Pascal, pels *Opuscles* inhabituals que publica i per una allau d'índexs, notes, cronologies i bibliografies que fan aquesta edició especialment útil. Tot un homenatge a Pascal.

"no estrictament racional" que acceideix intuïtivament a la religió o a l'art. Per a Pascal, escriu Pere Lluís Font, "l'emoció [estètica] és inanalitzable conceptualment i sorgeix d'una certa relació de la nostra naturalesa amb l'objecte bell". Sembla escrit per Kant. Entendre aquestes coses, diu Pascal, "només és qüestió de bona vista; però cal tenir-la bona".

Pel que fa a la qüestió religiosa, em sembla que si el lector menysté el fet religiós, s'hi posarà nerviós perquè en parla molt. En qualsevol cas, el primer que fa Pascal és reconèixer el problema —"les proves metafísiques de Déu són tan allunyades del pensament de l'home i tan embolicades que impressionen poc"— i intentar resoldre'l, diu T. S. Eliot, amb "la ment del creient intel·ligent". En aquest sentit, Pascal no ens situa en el confort de la creença sinó en l'inquietant buit de l'incrèdul que és "com un home al que haguessin portat adormit a una illa deserta i espantosa i que es despertés sense saber on és i sense mitjà de sortir-ne". I no ho aconseguirà, diu, amb un concepte merament intel·lectual de Déu: "considerat gran, poderós i etern, la qual cosa és pròpiament el deisme, quasi tan allunyat de la religió cristiana com

JOAN FUSTER
Correspondència
JOAN
FUSTER
ER34
17
Valencianistes de postguerra. 1a part
3i4

CORRESPONDÈNCIA 17
VALENCIANISTES DE POSTGUERRA. 1a part
Edició a cura de FAUST RIPOLL

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat